

Oud en digitaal: realiteit of utopie?

13 oktober 2023

SBO-project DIGITAL AGEING

SBO = Strategisch BasisOnderzoek

- ❖ Gefinancierd door Fonds Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen (FWO) gedurende academiejaren 2020-2024
- ❖ Hoe kan digitalisering bijdragen aan een goed leven voor oudere mensen?

SBO-project DIGITAL AGEING

Interdisciplinair wetenschappelijk team:

Sociologen, Gerontologen, Communicatie- en mediaonderzoekers

Centre for Population
Family and Health
University of Antwerp

SBO-project DIGITAL AGEING

Samenwerking met maatschappelijke partners:

- ❖ Vlaamse Ouderenraad
- ❖ Seniornet Vlaanderen
- ❖ OKRA
- ❖ Cultuurvuur (FedOS)
- ❖ Mediawijs
- ❖ OCMW Hove & Krachtnet HoWest

Onderzoeksvragen en Doelstellingen

- ❖ Hoe is **kwaliteitsvol leven** voor ouderen in de digitale samenleving mogelijk?
- ❖ Hoe kunnen oudere mensen mee genieten van de **voordelen** van digitale technologie en de impact van de **nadelen** beperken?
- ❖ Stimuleren van **kritisch-reflexieve houding** ten opzichte van "ageism", struikelblokken en risico's van digitale technologie

Oud en digitaal: realiteit of utopie?

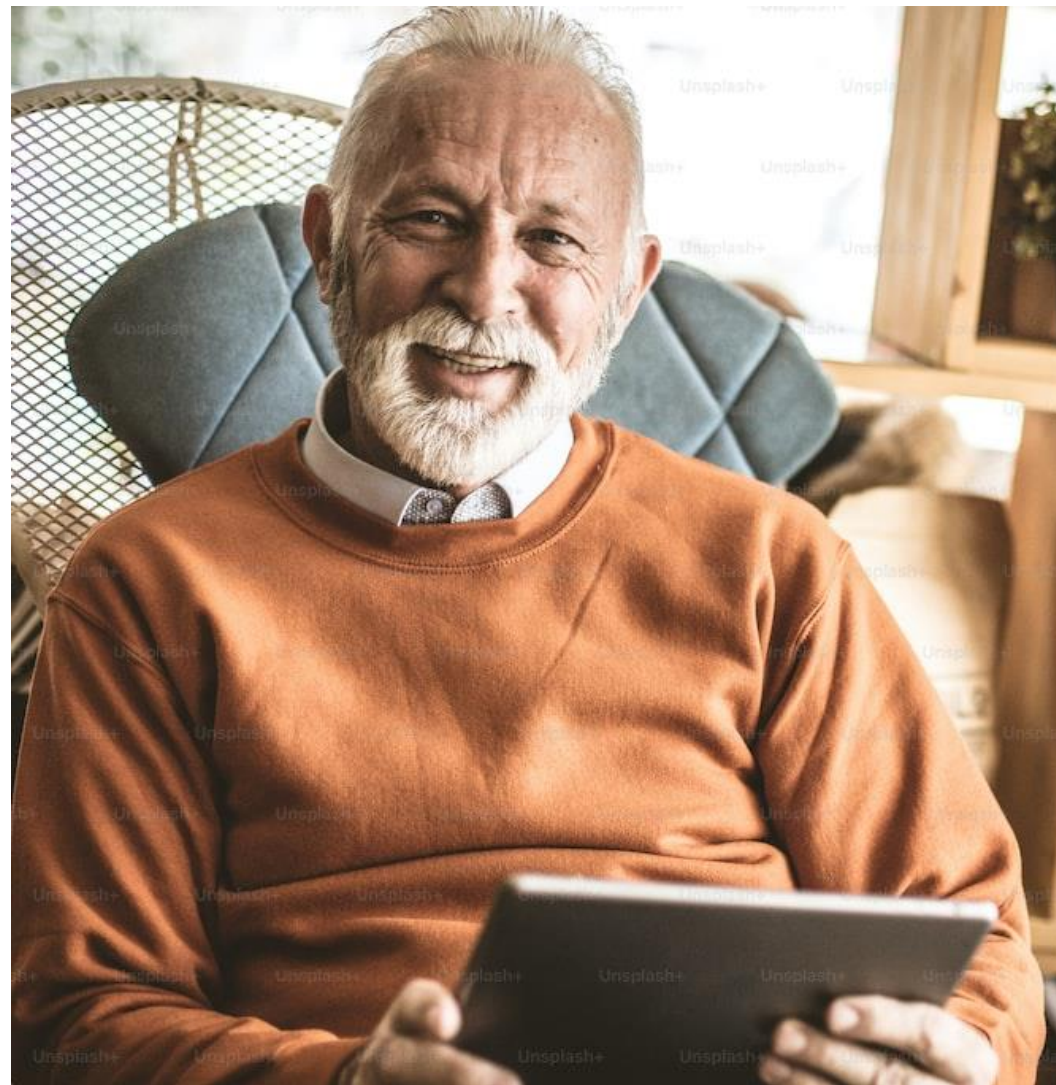
Maatschappelijke evoluties

Maatschappelijke evoluties

Maatschappelijke evoluties

Maatschappelijke evoluties

Maatschappelijke evoluties

Ouderenbehoefteonderzoeken (BAS)

- ❖ Datacollectie sinds 2004
- ❖ Thuiswonende 60-plussers (> 80.000)
- ❖ Gestructureerde vragenlijst (schriftelijk)
- ❖ Diverse gerontologische topics
(kwetsbaarheid, mobiliteit, sociale relaties, vrijwilligerswerk, internetgebruik, ...)
- ❖ Methodologie

De Witte, N., Gobbens, R., De Donder, L., Dury, S., Buffel, T., Schols, J., & Verté, D. (2013). The comprehensive frailty assessment instrument: development, validity and reliability. *Geriatr Nurs*, 34(4), 274-281.

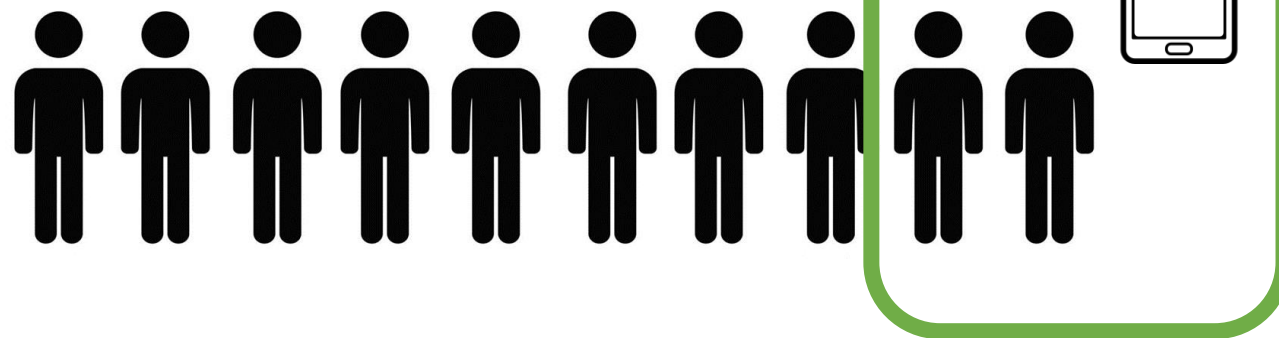

1. Oud en digitaal: realiteit of utopie?

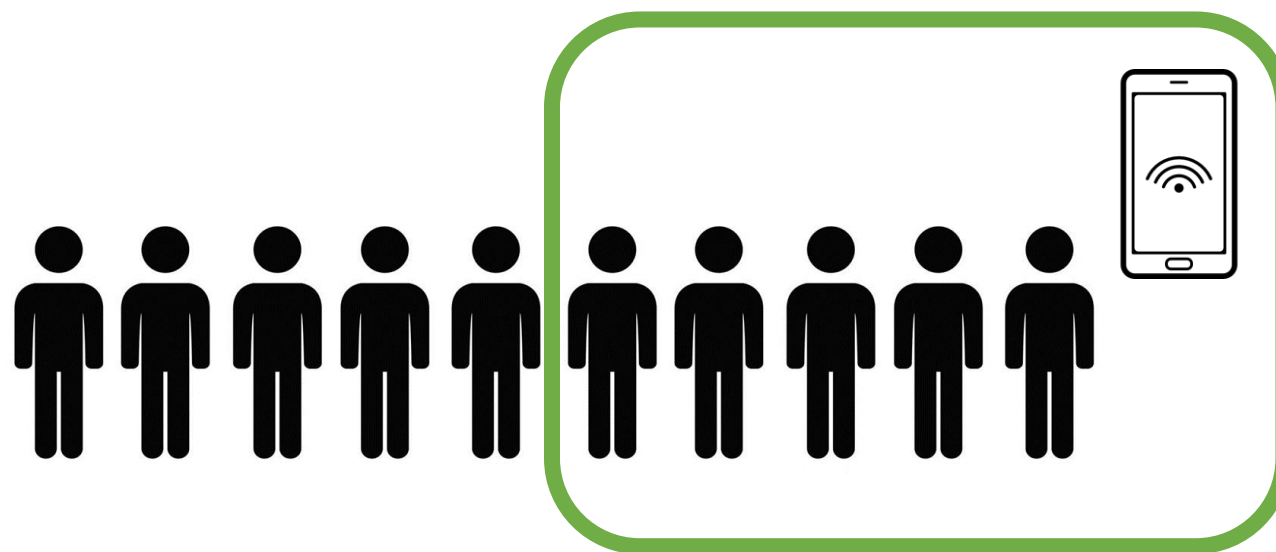
Aantal internetgebruikers tussen 2004 en 2021

2004 - 2009

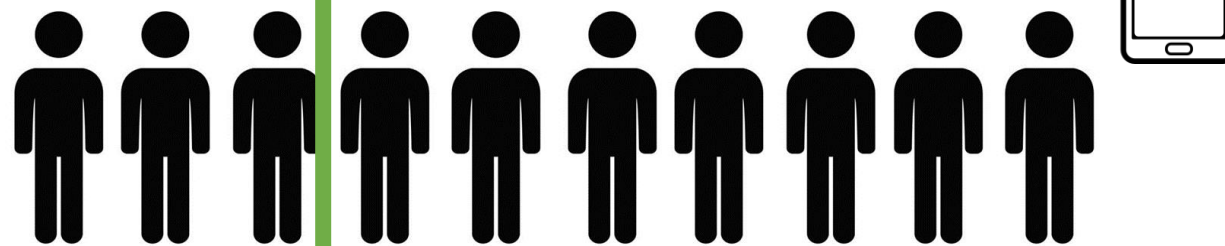
Aantal internetgebruikers tussen 2004 en 2021

2010 - 2015

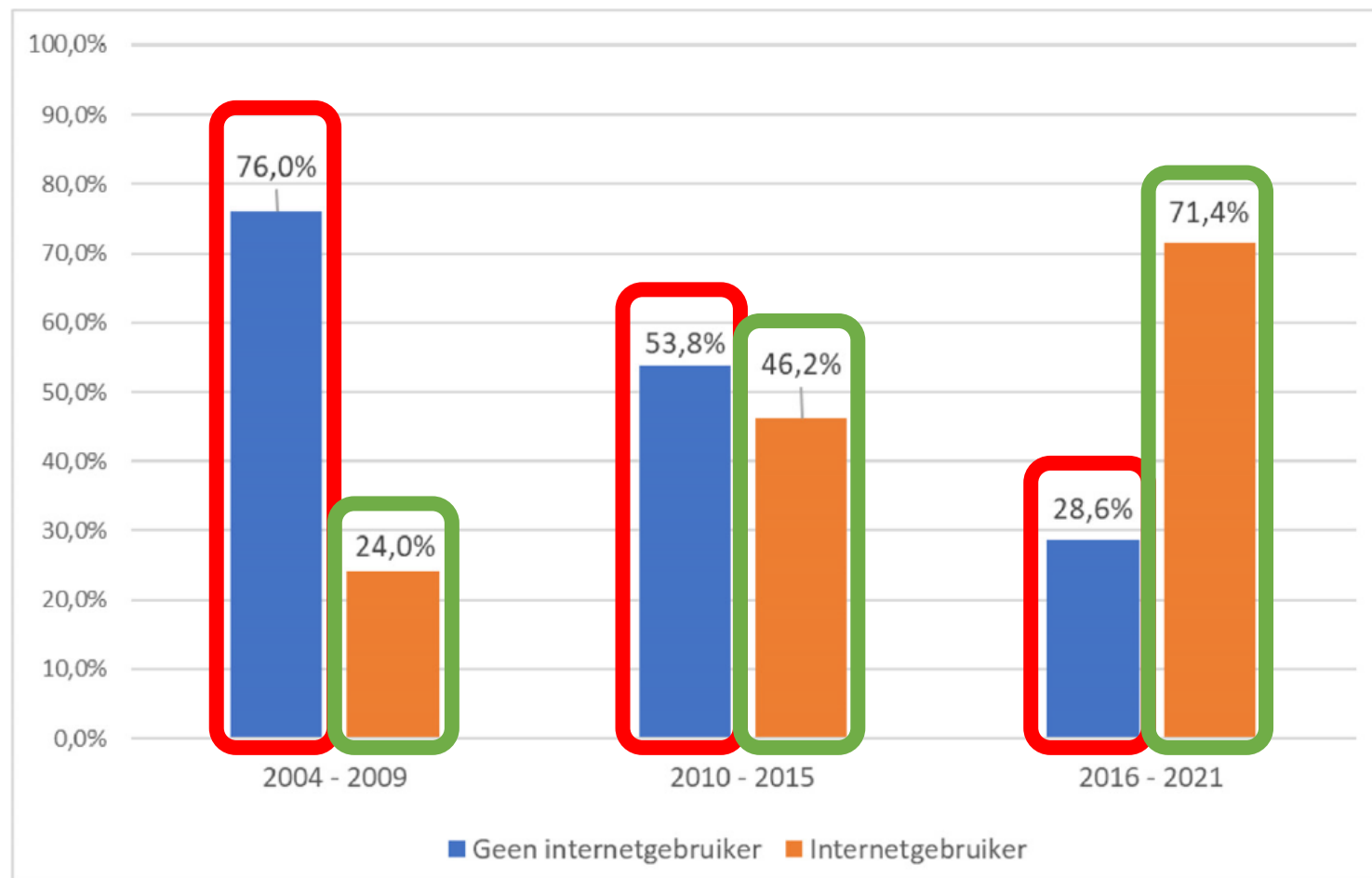
Aantal internetgebruikers tussen 2004 en 2021

2016 - 2021

Aantal internetgebruikers tussen 2004 en 2021

- De groep 'internetgebruikers' wordt groter
- De groep 'niet-internetgebruikers' wordt kleiner

2. Iedereen digitaal of een exclusie-verhaal?

Niet-gebruikers versus gebruikers

Niet-gebruikers

Gebruikers

Vrouwen

Mannen

70+

60 - 69

Max. lager onderwijs

Min. hoger secundair

Max. € 1000/maand

Min. € 2000/maand

Weduwe(naar)s

Gehuwd

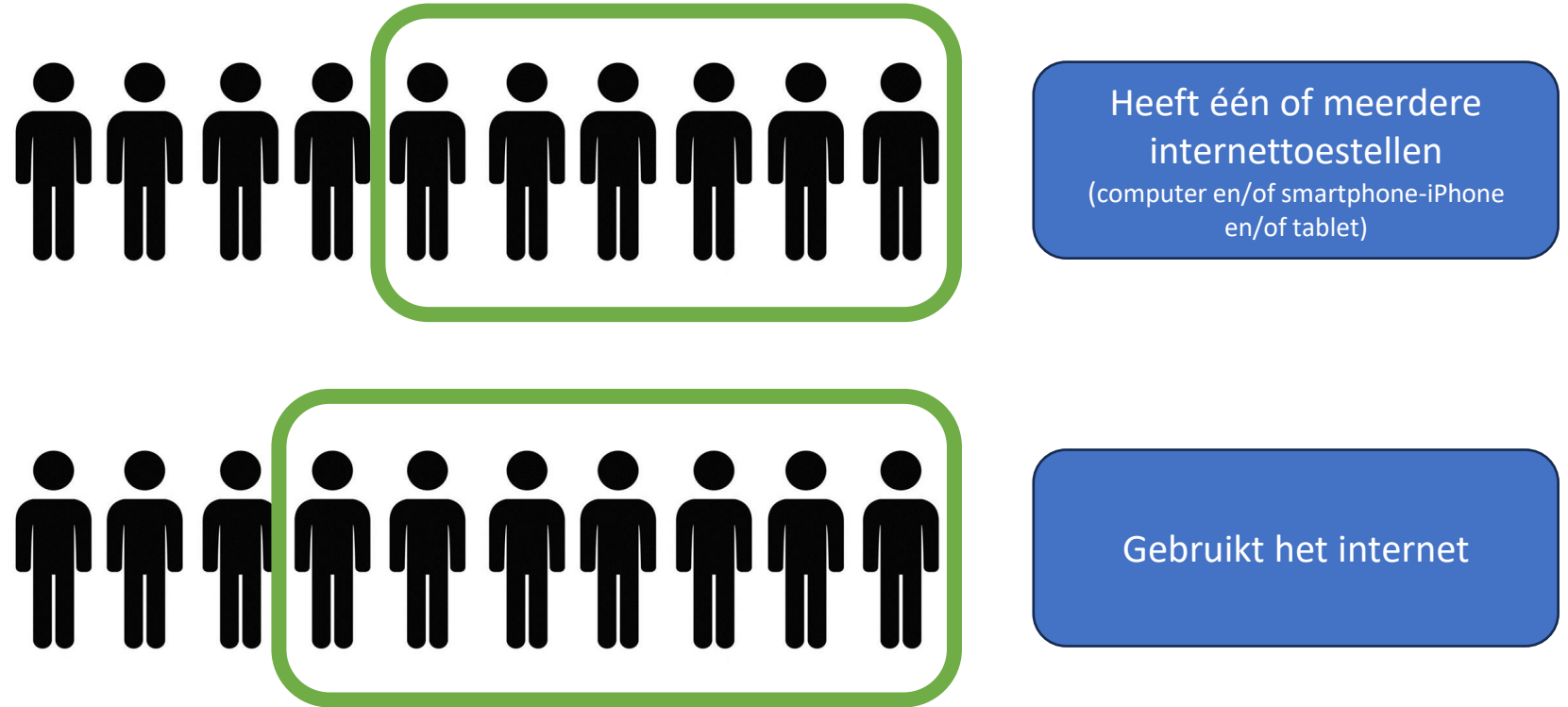

3. Internetapparatuur, te duur?

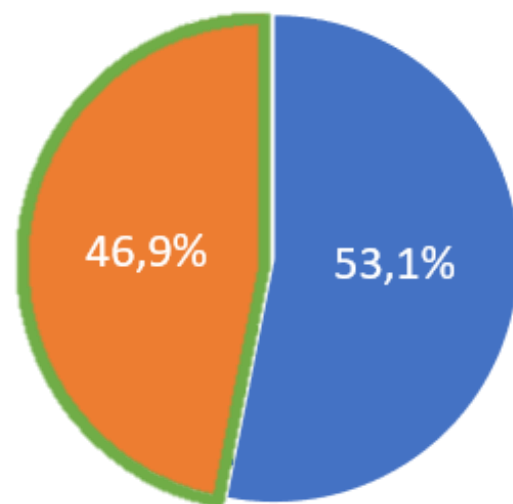
Bezit van internettoestellen (2016 - 2021)

- Niet alle internetgebruikers bezitten een internettoestel
- First level digital divide (gebrek aan internettoestellen)

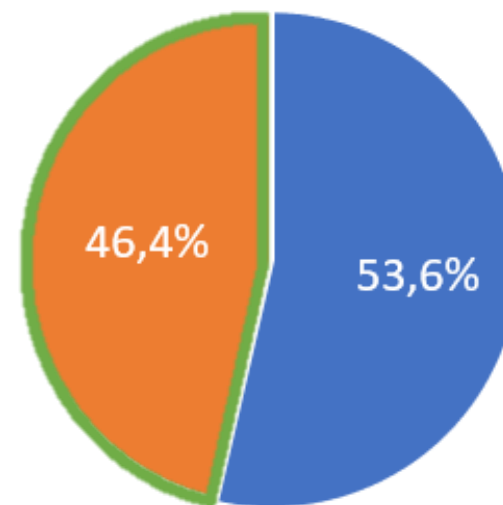
Bezit van internettoestellen (2016 - 2021)

Smartphone/iPhone

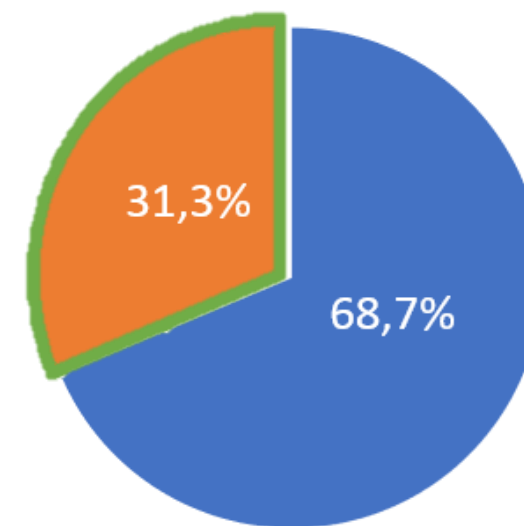
■ neen ■ ja

Computer

■ neen ■ ja

Tablet

■ neen ■ ja

4. Digitaal actief of toch eerder passief?

Internetactiviteiten bij ouderen

Internetgebruik (2016 – 2021)	
Informatie opzoeken	91.8%
Email	87.6%
Online bankieren	72.2%
Contact met (klein)kinderen	56.4%
Sociale media	42.7%
Online administratie	41.3%
Contact met overheid	37.7%
Online winkelen	36.5%
Skype	20.7%

Diversiteit internetactiviteiten bij ouderen

Basisgebruikers

“De basis volstaat”

- Informatie opzoeken
- Email

Selectieve gebruikers

“Kiezen is verliezen”

- Informatie opzoeken
- Email
- Online bankieren
- Contact met (klein)kinderen

Allrounders

“Alles uit de kast halen”

- Informatie opzoeken
- Email
- Online bankieren
- Contact met (klein)kinderen
- Sociale media
- Online administratie
- Contact met overheidsdiensten
- Online winkelen

Diversiteit internetactiviteiten bij ouderen

Basisgebruikers

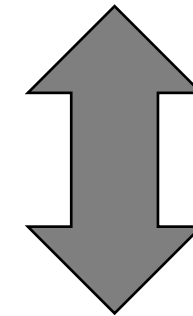
Vrouwen

Oudste ouderen

Lagere inkomens

Lager opgeleid

Selectieve gebruikers

Allrounders

Mannen

Jongste ouderen

Hogere inkomens

Hoger opgeleid

5. COVID-19, de boost(er) voor e-inclusie?

Het vertrekpunt

→ Belgian Ageing Studies-corona

- Impact pandemie bij thuiswonende 60-plussers
- 3480 in VL
- Online-bevraging (internetgebruik)

Toename in internetgebruik

beeldbellen

47.0% zegt **meer**
te beeldbellen

Toename in internetgebruik

beeldbellen

17,0% zegt meer
Vrouwen
beeldbellen

60 - 69

Geen financiële impact

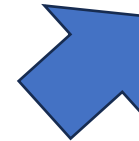
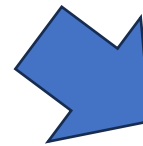
Samenwonend of gehuwd

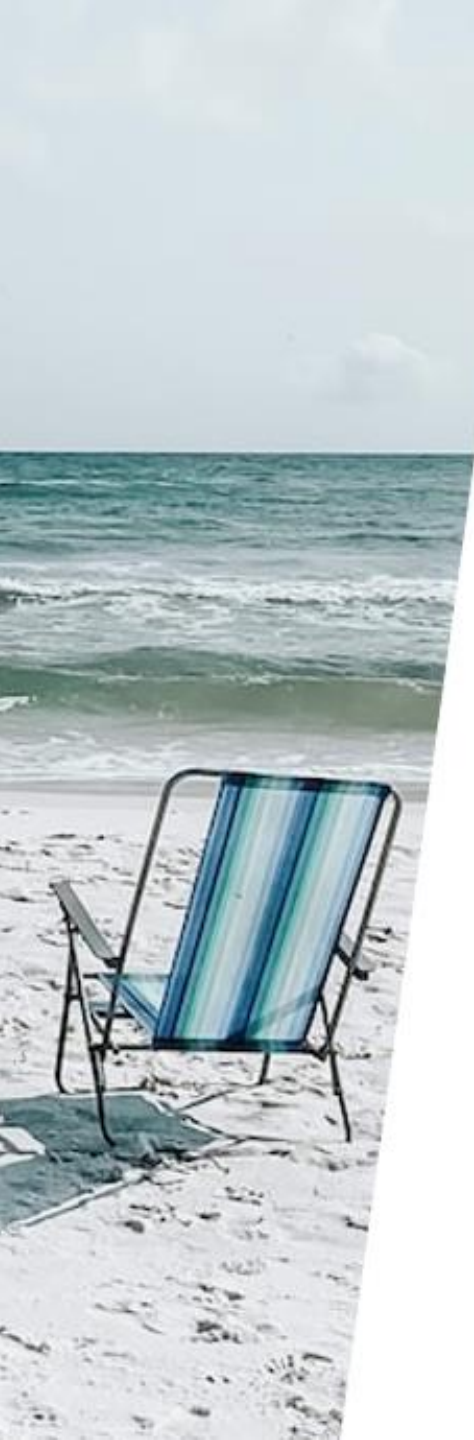
6. Eenzaamheids-'probleem', internet om je heen?

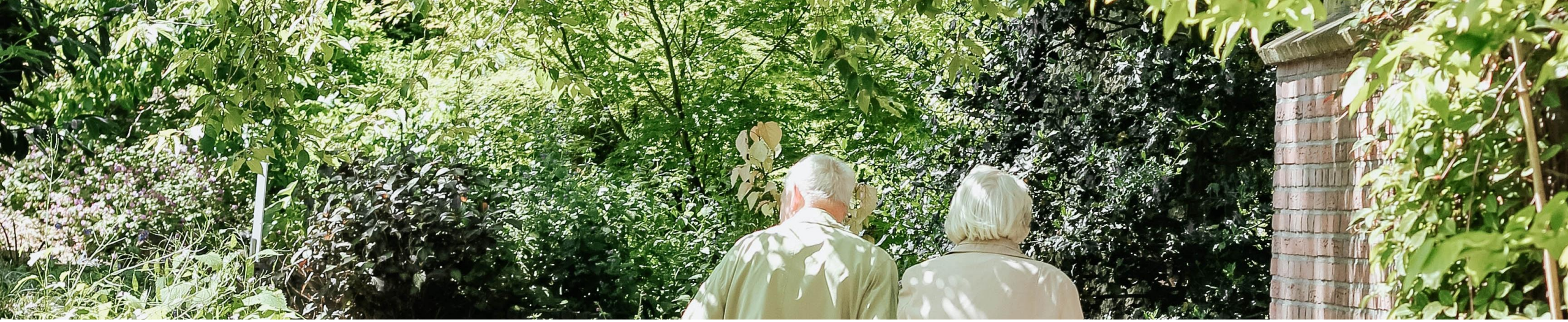

Eenzaamheid en internetgebruik

Minder internetgebruikers bij ouderen die matige of ernstige eenzaamheid ervaren.

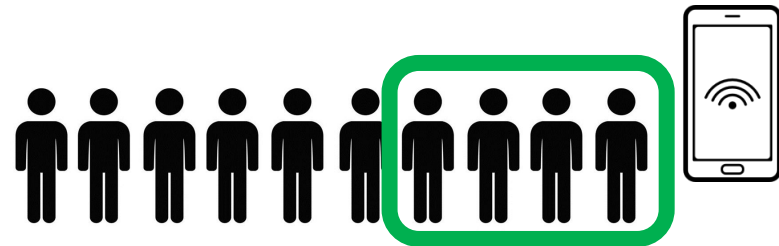

7. Een uitstap naar een e-inclusie-evenement?

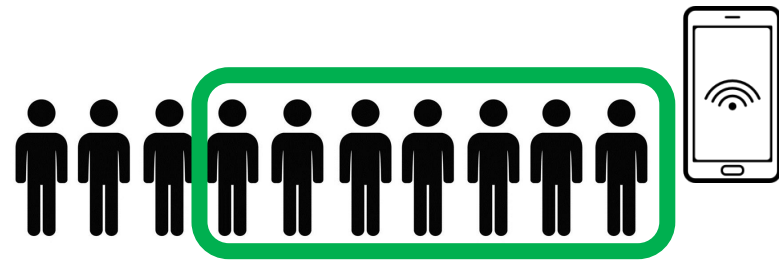
Mobiliteit en internetgebruik

Verplaatst zich noch te voet,
noch per fiets, noch met de wagen

Minder internetgebruikers bij
ouderen die beperkte
mobiliteit ervaren.

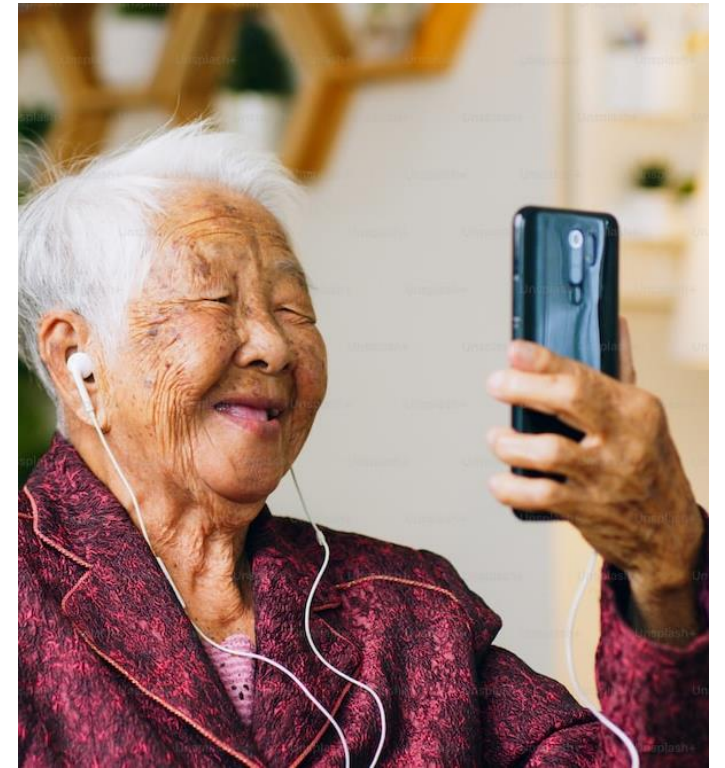
Verplaatst zich te voet en/of
per fiets en/of met de wagen

Mobiliteit en internetgebruik

Internet

Mobiliteit en internetgebruik

Hoe percipiëren en navigeren ouderen de digitale shift?

Nelly Geerts

**DIGITAL
AGEING**

VUB VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL

U Universiteit
Antwerpen

1. Hoe percipiëren ouderen de digitalisering?

Onderzoeksopzet

161 oudere Internet gebruikers (60+) gerekruteerd via ouderenorganisaties

Vraag “**Waar denk je aan als het gaat om de digitalisering van de maatschappij?** Alle antwoorden zijn geldig. Je antwoord hoeft niet lang te zijn. Eén woord kan voldoende zijn”

We verzamelden alle categorieën die door meer dan 10% van de deelnemers werden genoemd, in totaal 14 categorieën

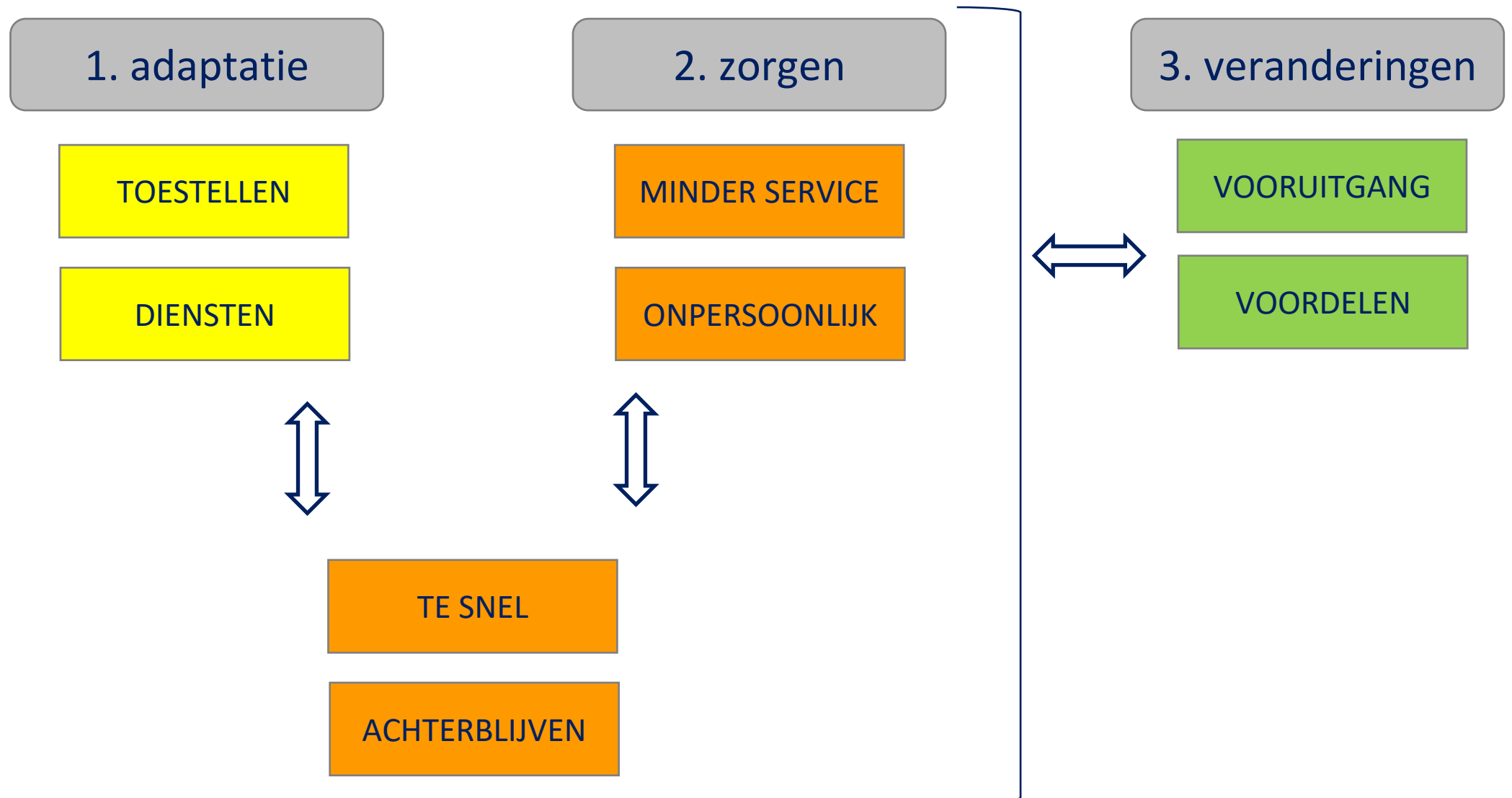
Van de 14 categorieën zijn de helft negatief

Positief	%
Voordelen	24
Vooruitgang	19
Papierloos	14

Neutraal	%
Afhankelijkheid	19
Diensten	18
Toestellen	14
Groeiend	11

Negatief	%
Onpersoonlijk	26
Achterblijven	22
Kloof	21
Nadelen	21
Privacy	16
Minder service	14
Te snel	14

De categorieën zijn verdeeld over 4 perspectieven

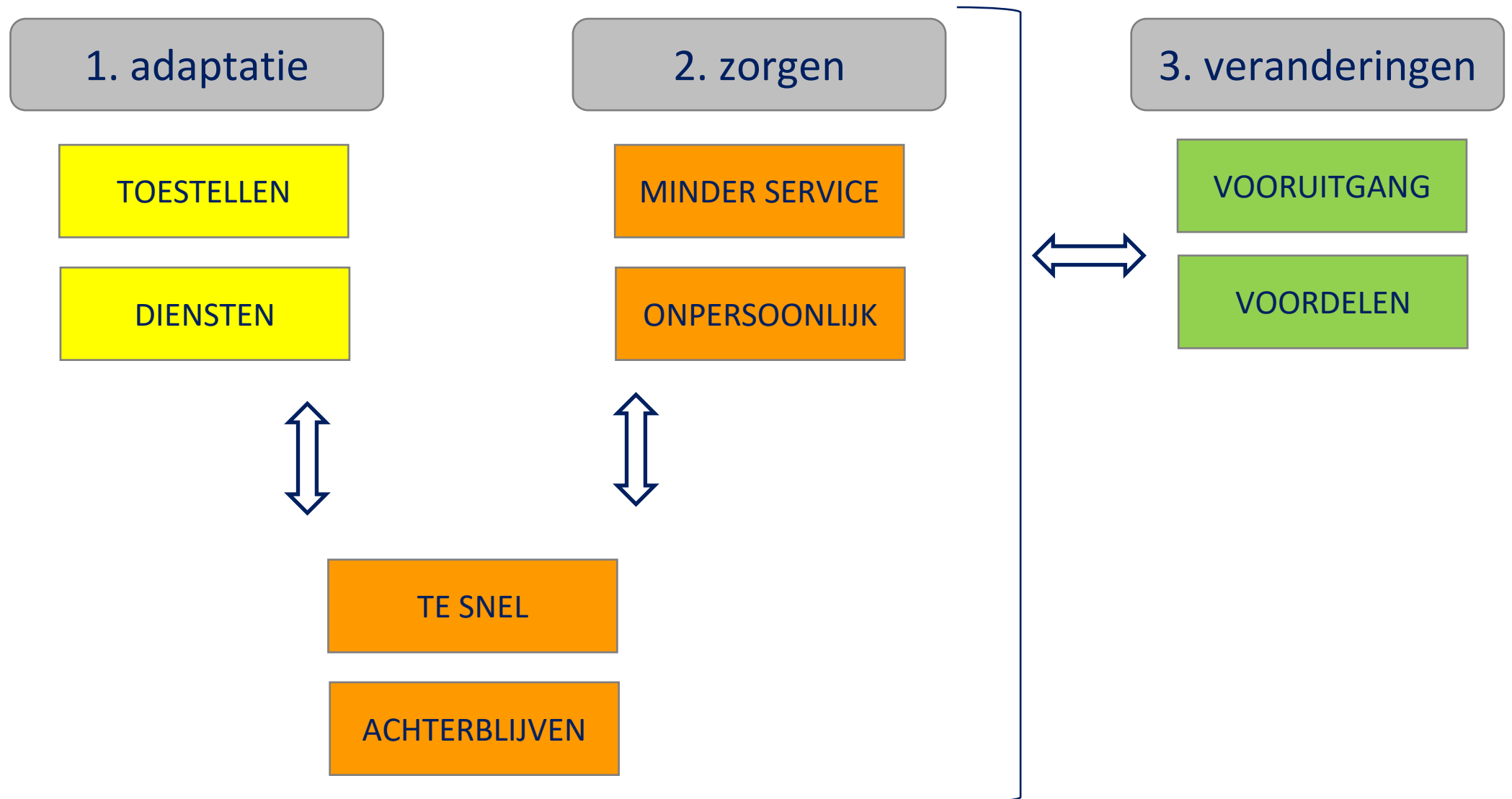
5 categorieën staan los van de perspectieven

Positief	%
Voordelen	24
Vooruitgang	19
Papierloos	14

Neutraal	%
Afhankelijkheid	19
Transacties	18
Toestellen	14
Groeiend	11

Negatief	%
Onpersoonlijk	26
Achterblijven	22
Kloof	21
Nadelen	21
Privacy	16
Minder service	14
Te snel	14

De categorieën zijn verdeeld over 4 perspectieven

2. Welke steunnoden hebben ouderen?

Onderzoeksopzet

96 ouderen geïnterviewd (65+), van niet gebruikers tot expert gebruikers

Vraag “**Welke steunnoden hebben ouderen en wie voorziet elk type steun?**”

Ouderen hebben nood aan ondersteuning om hun digitale inclusie te bevorderen. We onderscheiden 4 types

01 MOTIVERENDE STEUN

WAT Sommige ouderen hebben behoefte aan motivatie omdat ze het nut van technologie niet inzien of het niet willen leren.

WIE Mensen die bekend zijn met hun voorkeuren en situatie, waaronder kleinkinderen en partners, broers en zussen, burens en vrienden.

HOE Belang kwantiteit: door regelmatig met hen te praten over technologie, de voordelen te ervaren of hen een apparaat cadeau te geven

*“Doordat ik vroeger **een computer als geschenk** [van mijn broer] gekregen had, daardoor ben ik die lessen gaan beginnen volgen... Anders zou ik daar nu ook niet direct voor opengestaan hebben.”*

Leen, 79 jaar

02 INSTRUCTIEVE STEUN

WAT Sommige ouderen hebben hulp nodig bij het aanleren van digitale vaardigheden.

WIE Familieleden gaan vaak te snel uitleggen, ongeduldig zijn of geen tijd hebben. ICT instructeurs zijn daarom vaak geschikter.

HOE Belang van bekwaamheid: ouderen er niet in slagen om de instructie te volgen en te onthouden, zullen ze geen digitale vaardigheden aanleren.

*“Mijn kinderen zeggen dan altijd ‘je moet dat doen en je moet hier op drukken... maar dan zijn die weg en dan ja, **waar moest ik nu weer op duwen?**” Sarah, 85 jaar*

03 TECHNISCHE STEUN

- WAT** Ouderen krijgen te maken met dagdagelijkse vragen en problemen omtrent de digitale wereld, bijv. wanneer de printer weer eens problemen geeft.
- WIE** Hoewel warme experts niet over onbeperkte kennis beschikken, kunnen ze in veel gevallen passend advies geven over hoe het probleem opgelost kan worden.
- HOE** Belang van beschikbaarheid: ouderen gaan op zoek naar de meest geschikte helper die snel beschikbaar is, wat kan variëren per gegeven situatie.

*“Ik startte mijn Windows op, er kwam niks. Dat account was niet meer bekend, dus **dat account was helemaal vernietigd** op de één of andere manier...” Maurice, 73 jaar*

04 PROXY GEBRUIK

WAT Een proxy gebruiker voert de digitale taken uit voor de oudere, wanneer die dat niet zelf kan of wil doen.

WIE Meestal wenden ouderen zich tot hun volwassen kinderen, aangezien de taken minder geschikt zijn voor kleinkinderen en de meesten geen levende of voldoende bekwame partner hebben.

HOE Belang van betrouwbaarheid: in de meeste gevallen wordt er één betrouwbare persoon aangewezen waarmee afspraken gemaakt kunnen worden.

*“Ik ga niet naar de bank. **Mijn jongste dochter** heeft dat gevraagd aan haar zussen van ‘vinden jullie dat goed dat ik dat allemaal doe’. Die facturen die binnenkomen, die zet ik daar. Mijn dochter komt binnen, die pakt ze en steekt die al in haar tas.”* Chloe, 85 jaar

Deelname van ouderen aan de digitale wereld

**NIET
GEBRUIKEN**

DIRECT GEBRUIKEN

technische steun

KUNNEN

instructieve steun

WILLEN

motiverende steun

INDIRECT GEBRUIKEN

proxy gebruik

Bedankt! Zijn er vragen?

**DIGITAL
AGEING**

VUB VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL

U Universiteit
Antwerpen